ČESKÁ ASTRONOMICKÁ SPOLEČNOST

sekretariát: Astronomický ústav AV ČR, v. v. i., Fričova 298, 251 65 Ondřejov
info@astro.cz

Tiskové prohlášení České astronomické společnosti a Hvězdárny barona Artura Krause v Pardubicích číslo 286 z 31. 3. 2022

30 let pardubické hvězdárny a 110 let první lidové hvězdárny v Čechách

Hvězdárna barona Artura Krause slaví 31. března 2022 třicet let své existence. Před třiceti lety, v roce 1992, byla za přítomnosti významných osobností jako Jiří Grygar, Bohumil Ruprecht nebo známý český konstruktér dalekohledů Jiří Drbohlav otevřena v dnešním Domě dětí a mládeže ALFA, odloučené pracoviště DELTA. Jméno nese hvězdárna po známém pardubickém rodákovi, mecenáši a průkopníkovi v mnoha oborech, baronu Arturu Krausovi. Právě ten v roce 1912 založil v Pardubicích na dnešní Třídě Míru první lidovou hvězdárnu v tehdejších zemích Koruny české. V roce 1917 se pak podílel na založení České astronomické společnosti. Letošní rok je tedy kulatým jubileem nejen v historii pardubické astronomie, ale rovněž v české popularizaci této přírodní vědy.

Sto deset let první lidové hvězdárny v Čechách

Pardubická hvězdárna nese jméno po baronu Arturu Krausovi (1854-1930), pardubickém rodákovi a mecenáši. Ten v roce 1912 v domě č. 62 "Na staré poště" na dnešní Třídě Míru založil první lidovou hvězdárnu v tehdejších zemích Koruny české. Podle jeho slov by totiž astronomie jako věda neměla významu, kdyby zůstala jen v hlavách povolaných. Popularizaci astronomie se věnoval nejen formou uspořádaných pozorování pro veřejnost, ale také rozesíláním příruček "Létavice a povětroně" a "Hvězdářem snadno a rychle". Pardubice se tak rychle staly centrem astronomie v Čechách. V roce 1917 byl Kraus jednou z důležitých osobností stojících za vznikem České astronomické společnosti. Ačkoliv se později s jejími zakladateli nepohodl kvůli jejímu výrazně měšťanskému zaměření - sám Kraus podporoval vzdělání i na vesnicích - podporoval její činnost až do své smrti.

Tento "Cimrman" své doby byl průkopníkem či alespoň nadšencem i v mnoha dalších oblastech, zejména v technické inovaci a sportu. Pro Pardubice se zapsal jako vlastník prvního motocyklu v tehdejší Rakousko-Uherské monarchii, prvních lyží na Pardubicku nebo jako překladatel pravidel tenisu a majitel prvních tenisových kurtů. Patrně největší zásluhu měl jako letový ředitel Jana Kašpara, když se významně zasadil o uskutečnění Kašparova historického letu.

Po smrti Krause bylo vybavení hvězdárny rozprodáno a astronomie na další dekády z "města perníku" téměř zmizela. Až o padesát let později si vyšlapala svou cestičku zpět, a to zejména zásluhou prof. Václava Skalického a Ing. Václava Hübnera, kteří na Krausův přínos začali zpětně ukazovat. V roce 2001 byla na počest Krause pojmenovaná planetka 7171 Arthurkraus, objevená o 13 let dříve na kleťské observatoři známým československým astronomem Antonínem Mrkosem.

Na Třídě Míru najdeme na čele Krausovy bývalé pozorovatelny pamětní desku. Krausův čočkový dalekohled na pozorování Slunce najdeme na Hvězdárně v Úpici.

Pardubická hvězdárna třicetiletá

Hvězdárna barona Artura Krause DDM ALFA Pardubice byla veřejnosti otevřena 31. března 1992 za přítomnosti dr. Jiřího Grygara, českého konstruktéra dalekohledů Jiřího Drbohlava nebo předsedy Astronomického klubu Pardubice Bohumila Ruprechta a vedoucích astronomických kroužků manželů Hany a Jaromíra Maturových. Jejím hlavním cílem byla výchova mládeže v astronomických kroužcích a popularizace astronomie. K veřejným astronomickým pozorováním sloužil zrcadlový dalekohled typu Cassegrain o průměru objektivu 42 cm výroby Jiřího Drbohlava. V roce 2004 jej nahradil automatizovaný dalekohled stejného typu i výroby o průměru 45 cm, pokřtěný v roce 2009 rovněž jménem Artura Krause. Jde o přístroj, který se dodnes řadí mezi největší astronomické přístroje určené pro veřejná pozorování v České republice.

Dlouhodobým vedoucím hvězdárny byl mezi lety 1994-2007 pan Václav Knoll, který kromě astronomické osvěty a výchovy mládeže pořádal expedice za úplným zatměním Slunce SAROS. První z nich se uskutečnila na podzim roku 1995 do Thajska. Po jeho smrti v roce 2010 někteří členové jeho astronomického kroužku pokračují v tradici dodnes. Poslední taková expedice se uskutečnila ve spolupráci s Fyzikálním ústavem v Opavě za zatměním Slunce nad Antarktidou 4. prosince loňského roku.

Hvězdárna nyní: popularizace astronomie i problému světelného znečištění

V současnosti je vedoucím hvězdárny Petr Komárek. Hvězdárna jako součást stálých aktivit Domu dětí a mládeže ALFA Pardubice má jednoho stálého zaměstnance, nemalá část aktivit je tak v rukách externích pracovníků hvězdárny a nadšených odrostlých členů astronomických kroužků. V nabídce popularizačních aktivit pro veřejnost jsou četné výukové programy pro MŠ, ZŠ i SŠ, pravidelná i mimořádná pozorování pro veřejnost, audiovizuální pořady, pravidelné přednášky i tematické výstavy.

V poslední dekádě se rozvoj hvězdárny především za významného přispění současného vedení DDM ALFA velmi rychle posouvá směrem k moderním trendům. Observatoř se prostřednictvím několika automatických měřících stanic zapojila do odborné činnosti sahající od meteorologie přes radioastronomii po meziplanetární hmotu. Díky technologii 3D tisku je tak aktuálně možné měřící přístroje nejen zdokonalovat, ale vyvíjet vlastní, což se událo v případě nově instalované celooblohové kamery, která vznikla jako dlouhodobý studentský projekt založený právě na této technologii.

Hvězdárna zároveň aktivně poukazuje na problematiku globálního dopadu škodlivého světelného znečištění. Jde o přemíru umělého světla produkovaného především z velkých aglomerací do horního poloprostoru, tedy směrem vzhůru do vzduchu. Rozptylující se světlo škodí jak přírodě, tak lidstvu, a to na několika úrovních. Neúčelné svícení ve městech poškozuje biodiverzitu, způsobuje hynutí celých druhů nočních živočichů, úbytek opylovačů, ale také zdravotní problémy, kterými jsou např. spánková deprivace a nemoci v důsledku nedostatku vytvořeného melatoninu, který v lidském těle vzniká pouze ve tmě. Neposledně jde o ekonomickou zátěž. Astronomové přitom na problém upozorňují již od minulého století, a to kvůli čím dál více se zhoršujícím podmínkám pro vědecká pozorování kvůli přemíře světla. Pardubice jsou přitom jedním z měst, které na některých místech poukazují na to, jak se dá řešit osvětlení správně (například v ulici S. K. Neumanna).

Oslavy výročí "nadělily" planetku spoluzakladateli hvězdárny

Oslavy třicetileté pardubické hvězdárny pro veřejnost se uskutečnily v pátek 18. března 2022 od 15 hodin ve velkém sále DDM ALFA odl. pracoviště DELTA pro zvané hosty české i slovenské astronomie. Po 19. hodině pokračovaly programem pro širokou veřejnost. Hvězdárna nabídla pohled na uplynulá tři desetileetí rozvoje pardubické observatoře a vzpomínkové setkání aktérů, kteří stáli u jejího zrodu. V rámci programu byla představena retrospektivní výstava o historii pardubické astronomie. Na tento akt navázala mimořádná přednášku RNDr. Jiřího Grygara "OSMÁ MÚZA ASTRONOMIE" a pozorování noční oblohy. Po spoluzakladateli pardubické hvězdárny, panu Bohumilu Ruprechtovi, byla pojmenována planetka **1989 BR1 jako (6301) Bohumilruprecht.** Jedná se již o sedmou planetku Sluneční soustavy pojmenovanou po významných rodácích našeho města i kraje, kteří jsou spojeni s popularizací astronomie nebo přímo se vznikem pardubické hvězdárny.

Fotografická soutěž "Vesmír bez hranic"

S 30. výročím pardubické hvězdárny byla také vyhlášena fotografická a výtvarná soutěž pro širokou veřejnost. Tu vyhlásila Knihovna U Mokřinky ve spolupráci nejen s Hvězdárnou barona Artura Krause Pardubice, ale i s Hvězdárnou Žebrák, Fyzikálním ústavem v Opavě, Slovenským zväzom astronómov, fotografy Danielou Rapavou, Tomášem Slovinským a s Českou astronomickou společností. Jde již o 8. ročník fotografické a výtvarné soutěže mokerské knihovny určenou pro fotografy i výtvarníky, tentokráte na téma „Vesmír bez hranic". Téma otevírá možnosti a hlubokou inspiraci všem fotografům, kreslířům, malířům a dalším grafickým umělcům. Příroda kolem nás, momentky s hvězdným nebem, západy a východy, roztodivné mraky, ale i nápadité vyjádření vlastního chápání vesmíru – to vše a určitě mnohem více si můžete představit pod tématem nejnovějšího ročníku tradiční populární mokerské soutěže. Tématem letošního ročníku je rovněž palčivý problém světelného znečištění. Bližší informace v tiskové zprávě knihovny.

Zdroje a odkazy:

[1] Web pardubické hvězdárny
[2] Web České astronomické společnosti
[3] Web Domu dětí a mládeže ALFA Pardubice
[4] Fotografická a výtvarná soutěž Vesmír bez hranic

Kontakty a další informace:

Petr Komárek
Vedoucí Hvězdárny barona Artura Krause v Pardubicích
(DDM DELTA, odl. pracoviště ALFA)
Email: info@astropardubice.cz
Telefon: 603 165 366

Pavel Suchan
Tiskový tajemník České astronomické společnosti
E-mail: suchan@astro.cz
Telefon: 737 322 815

Bohumil Ruprecht
Spoluzakladatel pardubické hvězdárny v roce 1992
Nositel osvědčení o pojmenování planetky 6301 Bohumilruprecht
E-mail: b.ruprecht@seznam.cz
Telefon: 723 174 405

Petr Horálek
Astrofotograf, absolvent astronomického kroužku v Pardubicích
Email: horalek.peter@gmail.com
Telefon: 732 826 853

Dagmar Honsnejmanová
Knihovnice a organizátorka soutěže "Vesmír bez hranic"
E-mail: kronika.mokre@seznam.cz
Telefon: 601 339 859

Česká astronomická společnost (ČAS) vydává od května 1998 tisková prohlášení o aktuálních astronomických událostech a událostech s astronomií souvisejících. Počínaje tiskovým prohlášením č. 67 ze dne 23. 10. 2004 jsou některá tisková prohlášení vydávána jako společná s Astronomickým ústavem Akademie věd ČR, v. v. i. Archiv tiskových prohlášení a další informace nejen pro novináře lze najít na adrese http://www.astro.cz/sluzby.html. S technickými a organizačními záležitostmi ohledně tiskových prohlášení se obracejte na tiskového tajemníka ČAS Pavla Suchana na adrese Astronomický ústav AV ČR, v. v. i., Boční II/1401, 141 31 Praha 4, tel.: 226 258 411, e-mail: suchan@astro.cz.